

2. Mocenská a globálna perspektíva v diskurze

Čo by vám mala dať táto kapitola?

- vedomá práca s vlastnými normami a predstavami, ktoré si utvárame o okolitom svete, a ktoré sú kultúrne a sociálne podmienené
- definícia pojmov moc, ideológia, dominancia a hegemonia
- reflexia o tom, kto má moc a kto nie, ako je moc prepojená s ideológiou a ako sa prejavuje v mediálnej oblasti
- zamyslenie sa nad inými perspektívami v kontexte globálnych tém
- reflexia o tom, ako akcentovať iné pohľady v mediálnych výstupoch o globálnych témach

V predchádzajúcej kapitole sme si vysvetlili, že kritická analýza diskurzu považuje diskurz za jeden z nástrojov mocenských vzťahov a nerovností, nielen ich zrkadlo. Kto má *moc*, ten ovplyvňuje diskurz. Ak sa na vznik informácií pozeráme z mocenskej perspektívy, zistíme, že celkom významnú rolu zohráva *ideológia*, ktorá znamená snahu o dosiahnutie moci toho či oného aktéra.

Teun Van Dijk sa odporúča zameriavať na hľadanie *dominancie*. Sociálna realita totiž stojí na hierarchii, na podriadených a nadradených. Ak teda chceme analyzovať, musíme sa najprv zamyslieť, kto má moc a teda ovplyvňuje diskurz.

Skôr, ako sa dostaneme k teóriám o *moci*, *dominancii* a *hegemonii* a ako tieto javy možno reflektovať prostredníctvom kritickej analýzy diskurzu, začnime niečím, čo ovplyvňuje naše bežné životy, ale zároveň utvára mocenské vzťahy.

Od noriem k ideológii a hegemonii

Normy sú nepísanými pravidlami, ktorými sa riadia ľudia, sú prítomné v každej oblasti života, definujú, čo je považované za akceptované správanie. Niektoré normy sú pozitívne, určujú, ako sa máme správať k iným ľuďom. Normou môže byť napríklad to, že na ulici bezdôvodne nenadáваме okoloidúcim. Bez toho, aby sme si to uvedomovali, sa väčšina z nás adaptuje na normy, ktoré prevládajú v sociálnom prostredí, v ktorom sa pohybujeme. V bežnej interakcii si normy neuvedomujeme, vnímame ich ako prirodzené. Ide tak vlastne o prejav diskurzu vychádzajúceho z určitej epistémy (kultúry), ktorá nám káže správať sa tak a nie

onak (viď predošlá kapitola).

Existujú však normy, ktoré ovplyvňujú spoločnosť ako celok a určujú, kto má moc a vplyv. Tieto normy si často uvedomíme vo chvíli, kedy ich niekto naruší. Takmer nikto z nás by sa nezamyslel nad “normálnosťou” faktu, že dievča hovorí o svojom partnerovi alebo ak sa objaví muž na formálnom večierku v košeli a kravate. Ale čo ak dievča začne hovoriť o svojej lesbickej partnerke alebo sa muž objaví na večierku s nalakovanými nechtami? Týmito malými “zmenami” sa narušajú normy, ktoré sa nám viažu s “prirodzeným” ženským či mužským správaním.

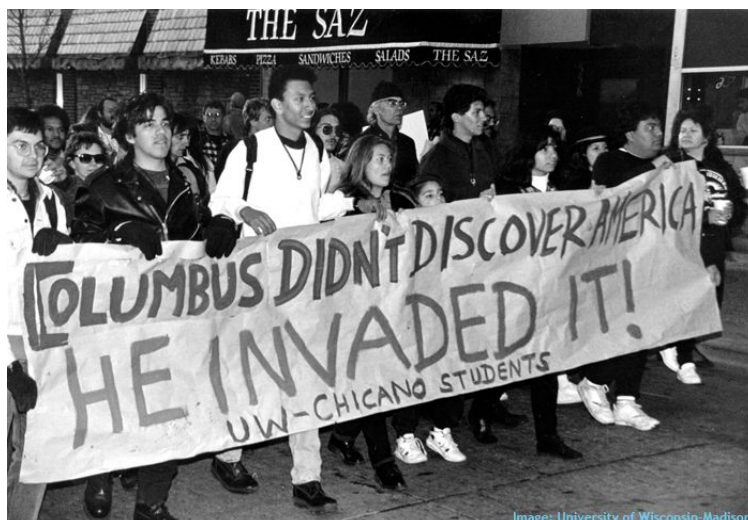
Normy ovplyvňujú aj optiku, ktorou vnímame, reflektujeme a hodnotíme svet okolo. Vychádzajúc z predošlej kapitoly by sme mohli povedať, že normy v našej predstave o realite rámuju svet okolo nás, vychádzajúc z toho, čo poznáme a ako to poznáme.

Skúsme sa teda pozrieť na “normy” z globálnejšej perspektívy, čo nám posluží ako úvod k podstate pojmov *moc*, *ideológia* či *hegemónia*.

Na základných a stredných školách sa učíme, že Krištof Kolumbus objavil Ameriku. Tento výklad dejín nespochybňujeme, je všeobecne akceptovaný. Rovnako ako fakt, že pre západnú civilizáciu je Kolumbus symbolom odvážneho objaviteľa, ktorého objav zmenil obraz vtedajšej Európy. V Spojených štátoch amerických sa “objavenie” Ameriky každý október oslavuje štátnym sviatkom.

Skúsme sa však na “objavenie” Ameriky pozrieť iným, kritickým pohľadom, ktorý narúša naratívy hrdinu a objaviteľa. Krištof Kolumbus svojimi výpravami priniesol brutálny spôsob zaobchádzania s pôvodným obyvateľstvom, ich vraždenie a uvrhnutie do otroctva.

Ako píše Bill Bigelow v blogu *Time to abolish Columbus day*: “Ak by sme v našej spoločnosti brali hlasy pôvodného obyvateľstva vážne, bolo by nepredstaviteľné, aby sme si národným sviatkom cenili človeka, ktorý bol otcom obchodu s otrokmi. Faktom, že sviatok slávime, pohrdame životmi ľudí s inou, ako bielou farbou pleti.”

Zdroj: http://www.huffingtonpost.com/bill-bigelow/time-to-abolish-columbus-_b_8245158.html

Objavenie Ameriky a obraz Kolumba ako hrdinu sú pre západnú civilizáciu symbolmi, kultúrnymi normami.

Práve funkčnosť symbolov a noriem, ktoré udržiavajú existujúce mocenské štruktúry, sú podstatou *ideológie* (Peterson, 2005, s.94).

Pokiaľ sú takto vytvorené normy vnímané ako status quo, teda niečo, čo nie je kultúrne a historicky podmienené alebo inými slovami, ak sú brané ako prirodzené, samozrejme a nezvratné, môžeme hovoriť o *hegemónii*.

Tento pojem pochádza od talianskeho teoretika Antonia Gramsciho a opisuje spoluúčasť ľudí na dominancii prostredníctvom ich viery v symboly, ktoré ich stavajú do nadriadenej pozície. Hegemónia je systém významov, hodnôt a noriem, ktoré vytvárajú zmysel pre realitu pre väčšinu ľudí v spoločnosti. (Peterson, 2005, s. 95)

Moc a hegemónia v médiách

Zmyslom kritického uchopenia pojmov *ideológia* a *hegemónia* v práci novinára je upriamenie pozornosti na fakt, že systém významov nie je nikdy neutrálny, pochádza vždy z dominancie a podriadenosti konkrétnych skupín ľudí. A tiež pochopenie, že ona či on ako novinár, ako človek, ktorý je strážcom obsahu, je tým, kto vplyva, nakoľko sa ideológia a hegemónia prejavia v systéme významov posúvaných publiku. Ovplyvniť to pritom novinár či novinárka dokáže už tým, že si vôbec uvedomí existenciu tej *ideológie* či *hegemónie*.

Ideologická efektívnosť mediálnych textov ako takých spočíva v tom, že naoko prezentujú realitu. Čitateľ ich každodennou konzumáciou prehliada skutočnosť, že médiá neposkytujú realitu, ale ponúkajú reprezentáciu reality, a teda akúsi rekonštrukciu reality poskladanú z prvkov diskurzu v určitom diskurzívnom rámci. Napríklad stavajúcu na určitých vžitých stereotypoch a pravdách, ktoré "sú každému jasné", hoci sú aj skryté medzi riadkami.

Médiá pritom vnímame ako inštrument, ktorý reflektuje reálny svet, čím však minimalizujeme naše vnímanie (kon)textuality poskytovaných informácií. Inými slovami, prestávame si uvedomovať, že informácie niekto vytvára, niekto s vlastnými presvedčeniami, vzdelaním, pozadím, kontextom.

Takéto vnímanie mediálneho obsahu uľahčuje vytváranie všeobecnej zhody na predpokladoch a hodnotách prijímaných väčšinou spoločnosti. Všeobecná zhoda tak vytvára normy, ktoré nie je potrebné demystifikovať alebo vyvracať. Prirodzené vnímanie všeobecnej zhody na vytváraných predstavách, normách a presvedčeniach je cieľom ideológie (Peterson, 2005, s. 96).

Pečiatky moci a dominancie v téme utečenecká kríza

Na vysvetlenie ideologických presahov a nebezpečenstva, ktoré sa za nimi skrýva, nám dobre poslúži krátka analýza bezpečnostného diskurzu v migračnej téme. Rozumieme nim taký diskurz, ktorý je rámovaný prvkami spájanými s bezpečnosťou.

Autori z Masarykovej univerzity v Brne vypracovali analýzu mediálneho pokrytia utečeneckej krízy. Analýza sa zameriavala na dve najsledovanejšie spravodajské relácie v Čechách: Události České televize a Televizní noviny TV Nova v období medzi 4. 3. a 30.9. 2015.

Závery výskumnej správy ukazujú, že obe televízie kládli veľký dôraz predovšetkým na bezpečnostnú a administratívnu stránku utečeneckej krízy. Mediálna agenda bola silno závislá od vyjadrení konkrétnych politických predstaviteľov.

Obe televízie poskytli rozsiahly priestor prevažne krátkodobým dopadom krízy v Čechách, tie sa vzťahovali predovšetkým k tzv. policajným témam - kontrolám, stráženiu hraníc a zabezpečenie detenčných centier. S tým súvisí aj výber respondentov, ktorí sa k téme vyjadrovali: najvyťaženejší bol minister vnútra, naopak minister pre ľudské práva dostal len minimálny priestor. Okrem politikov sa vyjadrovali najmä príslušníci bezpečnostných zložiek, experti na tému migrácie sa k téme vyjadrovali len minimálne.

Príčiny utečeneckej krízy boli spomínané len v malej miere a ako vedľajšie témy. Situácia v krajinách pôvodu nebola uvádzaná v kontexte s dlhodobým dňaním v regióne (ako napr. arabská jar či politika západných krajín vo vzťahu ku krajinám pôvodu). Úplne teda absentovala globálna perspektíva. Utečenci boli prezentovaní predovšetkým ako administratívny problém a ako objekt policajnej činnosti. Toto bolo zvýraznené aj využitím odosobňujúceho a dehumanizujúceho (odľudšteného) jazyka a špecifických metafor, napríklad metafory povodne.

Bezpečnostný diskurz mohol v divákoch vyvolať pocit ohrozenia a zvýšený dopyt po krátkodobých a silových riešeniach problému. Potlačenie humanitárneho hľadiska a nedostatočná pozornosť venovaná kritickému situácii v krajinách pôvodu mohli divákovi odobrať či výrazne obmedziť možnosť súcitu s ľuďmi na úteku.¹

David Kostlán (2014, In. Androvičová, 2015) upozorňuje, že práve tento typ diskurzu bol najviac podrobený kritike zo strany spoločenských vedcov. Tí sa pokúsili ukázať, že konceptualizácia migrantov v rámci bezpečnostného diskurzu prevažne ako hrozby, nie je reakciou na skutočné ohrozenie, ktoré by migranti mohli predstavovať, ale je súčasťou stratégií a technológií vládnutia. Inými slovami držitelia moci ho využívajú, aby sa pri tej moci udržali.

Alessandra Buonfinová (2004, s. 24, In. Androvičová, 2015) tvrdí, že "imigrácia ako bezpečnostná otázka sa stala hegemonickým diskurzívnym typom vládnej politiky". Podľa nej predstavuje bezpečnostný diskurz hrozbu pre ľudské práva, mierové spolunažívanie, slobodu a spravodlivosť. Tým, že dáva do popredia bezpečnostnú stránku imigrácie, vytvára hranice medzi "nami" a "nimi" a hodnota bezpečnosti sa tým stavia nad hodnoty solidarity,

¹ Celá správa je dostupná na stránke www.manipulatori.cz, <http://manipulatori.cz/analyza-medialniho-pokryti-uprchlicke-krize/> (20.2.2017)

etické otázky a ľudské práva sa stávajú druhotnými (Buonfinová, 2004, In. Androvičová, 2015).

Ak sa teda vrátíme k vyššie spomínaným definíciám, riziko bezpečnostného diskurzu môžeme vnímať v tom, že vytvára spoločenskú zhodu na tom, že utečenci sú pre nás “bezpečnostnou a kultúrnou hrozbou.” A táto všeobecne prijatá zhoda je podstatou toho, čo sme si definovali vyššie ako dominancia a hegemonia.

A táto zhoda prejavujúca sa dominanciou a hegemoniou bezpečnostného diskurzu otvára dvere legitimizácii porušovania ľudských práv, potláčaniu solidarity a odsúvaniu etických otázok na okraj. V tematických kapitolách o chudobe, migrácii či ľudských právach si ukážeme ako.

Mocenská perspektíva v globálnych témach a absencia “iných” perspektív

Prvá časť kapitoly sa venovala pojmom, ktoré skôr súvisia s naším vnímaním noriem a predstáv o svete. Táto “vedomá” práca s postojmi je dôležitá k uvedomeniu si pozície, v ktorej ako novinári vstupujeme do reflexie a komentovania okolitého sveta. Zároveň je dôležitá k uvedomeniu si toho, ako sa často nevedome podieľame na vytváraní mocenských vzťahov, ktoré môžu prerásť do dominantného postavenia vo vzťahoch k podriadeným skupinám.

V druhej časti kapitoly sa budeme venovať globálnym prepojeniam, hľadaniu globálnych perspektív a kritickej reflexii dominancie v informovaní o globálnom Juhu.

Ako píše Douglas Kellner, rádio, televízia, film a iné médiá poskytujú informácie, na základe ktorých sa utvárajú naše identity, naše povedomie o tom, čo to znamená byť mužom a ženou, náš vzťah k sociálnym triedam, etnicite, národnosti, sexualite a triedeniu na “my” a “oni”. Mediálne obrazy a odkazy formujú náš pohľad na svet a naše hodnoty, to, čo považujeme za dobré a zlé, pozitívne a negatívne, morálne a nemorálne. Mediálne príbehy ponúkajú symboly, mýty a zdroje, prostredníctvom ktorých si utvárame spoločnú kultúru a jej privlastnením sa do nej začleňujeme. Mediá demonštrujú, kto má moc a kto je bez nej (Kellner 1995, s. 7).

Kellner v knihe *Cinema wars* skúma, akú rolu hrajú hollywoodske filmy v presadzovaní rôznych ideológií či posilňovaní hegemonického postavenia Západu vo svete. A teda takého, ktoré je považované za samozrejmé, nespochybňované.

Vo filme *Rambo III* sa hlavný predstaviteľ pridáva na stranu mudžahídov v Afganistane v boji proti Sovietskemu zväzu. Tento príbeh je jedným z posledných v studenej vojne. Po páde Sovietskeho zväzu sa z veľkej časti mudžahídov stala sila, ktorá

svetu priniesla Taliban a Al-Kájdu. Práve vo svetle týchto udalostí sa Rambova voľba pridať sa na stranu bojovníkov ukázala ako kontroverzná. Aj napriek tomu bolo potrebné udržiavať hlavného hrdinu na strane "dobra" a vytvoriť iného nepriateľa.

V štvrtom pokračovaní sa preto Rambo vydáva spolu s humanitárnymi kresťanskými pracovníkmi dopraviť jedlo Karenom, etnickej menšine žijúcej v Barme (Mjanmarsku). Kellner si všíma, že *Rambo IV* vznikol v dobe klesajúcej popularity prezidenta Busha a viceprezidenta Cheneyho. Americký konzervativizmus potreboval nového hrdinu na filmových plátnach a Rambo v novom príbehu poslúžil veľmi dobre. Poskytol obraz bieleho silného muža, ktorý poráža divokých a krutých barbarov, popritom zachraňuje krásnu humanitárnu pracovníčku. Pozícia moci a hegemónie sa tu nesie na vlnách sexizmu, s jasným delením na dobro a zlo.

Tento príklad z pop-kultúry zároveň ilustruje, ako funguje proces prijatia určitej identity divákmi, čo je z pozície novinára nemenej dôležitou otázkou.

Podľa Zygmunta Baumana sú sociálne identity spôsob, akým sami seba vnímame ako jednotlivci a celé zoskupenia - ako napríklad Západ. Na zadefinovanie našej identity využívame sociálne kategórie spojené s našou kultúrnou, etnickou, či národnou identitou, prípadne rodovou či triednou identitou. Ide o súbor všetkého toho, čo dáva tvar našej predstave o tom, kto sme a ako chceme, aby sme boli videní inými. Čo je pre nás podstatné, je, že aby sme sa dokázali zadefinovať, musíme si určiť hranicu, za ktorou už nie sme "my".

Táto identitárna optika prirodzene preniká aj do médií. To, ako sa vymedzujeme, ovplyvňuje našu (ne)schopnosť vidieť globálne javy cez rôzne perspektívy, čo následne určuje, ako informujeme aj o globálnych témach.

Mocenská pozícia v písaní o "iných" - prípadová štúdia Afrika

Ako príklad vyššie spomenutého nám môže poslúžiť analýza informovania o africkom kontinente. V nasledujúcej časti si ukážeme, ako pozícia moci (v tomto prípade reprezentovaná západocentrickým vnímaním globálneho Juhu) a dichotomické delenie na "my" a "oni" ovplyvňuje mediálne zobrazovanie Afriky.

Blog nemeckej mimovládnej organizácie Welhunger hilfe *Clay huts and Slums - The picture of Africa drawn by German mass media* od autora Daniela Rosenthala skúma obraz Afriky v nemeckých médiách.

Rosenthal sa zameriava na 4 body, ktoré podľa neho sprevádzajú spravodajstvo o africkom kontinente:

1. Obraz, ktorý sa vytvára o Afrike je príliš zjednodušujúci
2. Imigrácia do Európy je vnímaná ako veľká hrozba
3. Mediálny správam dominujú vojny a konflikty
4. Spravodajstvo o témach choroby a hladu osciluje medzi súcitom, strachom a rezignáciou

Pozrieme sa bližšie na dva z vymenovaných bodov.

Obraz Afriky je príliš zjednodušujúci

Problémy v afrických krajinách sú prezentované spôsobom, ktorý ukazuje, že si s nimi ich obyvatelia nevedia poradiť. Atribúty ako "najchudobnejší z najchudobnejších", ktorí žijú v "hlinených chatrčiach a slumoch" podčiarkujú závislosť obyvateľov a ich predpokladaný stav nízkeho rozvoja. Pričom mierku v rámci hegemonného postavenia určuje novinár a v širšom zmysle diskurz, v ktorom žije.

Pozrieme sa na príklad futbalu, ktorý je univerzálnym globálnym symbolom. Africký pohár národov je kontinentálnym šampionátom. V roku 2015 sa uskutočnil v Rovníkovej Guinei. Počas semifinále vypukli na štadióne nepokoje a násilie medzi fanúšikmi. V nemeckej televízii zaznel tento komentár:

"Je to škoda, že znovu vidíme obrázky ako tento z afrického štadiónu. Barbarský akt vandalizmu a nevyprovokovaného násillia."

Ako Rosenthal ironicky dodáva, akoby takéto excesy boli typické len pre Afriku. Scény násillia fanúšikov futbalu totiž poznáme z celého sveta.

Známy slovenský bloger Samo Marec vo svojom článku nazvanom *Africký pohár? Pomätený turnaj diktátora s hráčmi, ktorí zabudli hrať* pre Denník N komentoval spomínaný šampionát takto:

Na afrických majstrovstvách je niečo fascinujúce a zábavné zároveň: sledujete fantastických útočníkov, prinajmenšom výborných záložníkov a dobrých obrancov, ktorí vás o tom, že futbal hrať vedia, presviedčajú každý víkend v televízii. Keď sa však stretnú, aby reprezentovali svoju krajinu, akoby zrazu na všetko zabudli.

Priemerný zápas Afrického pohára národov je zväčša komickou a občas tragickou ukážkou rezignácie na taktiku, disciplínu a logiku. Výsledok nielen zápasu, ale ani najbližšej akcie nikto nezaručí, každá strela, hoc aj smeruje dva metre vedľa, môže skončiť gólom. Brankári sú nevyspytateľnou premennou, azda preto tých špičkových afrických za posledných dvadsať rokov zrátate na prstoch jednej ruky vyslúžilého pilčíka.

Zdá sa, že celého kontinentu sa týka to, čo sa kedysi hovorilo o slovenských hokejistoch – útok z áčka, obrana z béčka a brankári z céčka. Práve preto, že nikdy neviete, kedy zúčastnení bez varovania zapnú generátor absurdných herných situácií, sa tie zápasy oplatí sledovať, hoci kvalita je často, úprimne, nevalná.

Samo Marec. Africký pohár? Pomätený turnaj diktátora s hráčmi, ktorí zabudli hrať. Denník N, dostupné na: <https://dennikn.sk/43865/dnes-konci-africky-pohar-diktatorov/>

Autor tak explicitne hodnotí šampionát ako nelogický, zábavný. Implicitne spája absenciu logiky, taktiky a disciplíny s celým futbalom a dokonca Afrikou ako kontinentom.

Pritom tento podsúvaný naratív nie je založený na faktoch. Diváci mohli na danom turnaji sledovať výborné brankárske výkony (aj priemer strelených gólov bol nízky) a futbalisti z najlepších európskych klubov boli na šampionáte hviezdami.

Diskurz, v ktorom je Afrika považovaná za “zábavný” kontinent s excentrickými diktátormi a futbalistami, je však pre bežného čitateľa atraktívny, i keď ho len utvrdzuje v stereotypoch o celom kontinente. Ide tak o už vyššie spomínanú, zo stereotypov a “všeobecne známych” právd poskladanú reprezentáciu reality, nie však o realitu samotnú.

Vojny a konflikty dominujú mediálnym správam a sú podávané z perspektívy Západu

Rosenthal si vo svojom príspevku všíma, ako mediálne spravodajstvo slúži na zvečnenie rozdielov medzi “Západom” a “tým ostatným”, čím sú v tomto prípade myslení Afričania a Afrika. Vojny v Afrike sú napríklad často intepretované ako “čierni proti čiernym”, založené na etnickom princípe, kým pri vojnách v Európe to tak nie je.

Spisovateľka a politická analytička Nanjala Nyabola sa vo svojom komentári *Why do Western media get Africa wrong?* na webovom portáli televízie Al-Jazeera zamýšľa, či a prečo je pohľad západných médií na vojnové konflikty v Afrike zavádzajúci.

Nyabola sa zameriava na mediálne spravodajstvo o občianskom konflikte v Južnom Sudáne. Všíma si, že pohľady západných médií na príčiny konfliktu sú podávané z pohľadu západných žurnalistov.

Západní novinári podľa nej “neprihliadajú na živú skúsenosť mnohých skúsených spisovateľov, novinárov a informátorov z Južného Sudánu, a tým prehľbujú hegemoniu vedomostí, ktorá je založená na rase.” Inými slovami, západné médiá vytvárajú hierarchiu vedomostí, ktorá stavia “západného” novinára do nadriadenej pozície a skúsenosť z miesta deja do podriadenej pozície.

Táto hierarchia podľa nej vytvára informačnú bariéru, ktorá vedie k nepochopeniu a mylnej interpretácii samotných konfliktov. V tejto schéme sú “tí druhí postavení do opozície k Západu, čo vedie k tomu, že udalosti sú zriedkavo analyzované s ohľadom na dopad a hodnotu pre komunitu, v ktorej sa odohrávajú.”

Udalosti a konkrétne situácie sú teda často analyzované na základe vytvorených predpokladov, ktoré sú dlhodobo reprodukované v literatúre, dejinách, sú brané ako nemenné, vytvárajú teda hegemonické videnie “iných” tak, ako sme si to opísali v úvode kapitoly.

V spravodajstve o konflikte v Južnom Sudáne (ale aj o konfliktoch všeobecne) sa “reprodukovujú presvedčenia o etnicite a jej kľúčovej roli v afrických konfliktoch, pričom etnicita

je kódom, ktorý odlišuje “Afriku” od “Západu”, ale pôsobí ako skratka, natoľko nadužívaná a zneužívaná, že stráca svoju vysvetľujúcu hodnotu.”

Odkaz na celý komentár nájdete medzi použitými zdrojmi v závere kapitoly

Zhrnutie alebo ako písať o “iných”

V kapitole sme sa venovali tomu, ako sa konštruuje moc, dominancia, ktorá vedie k hegemonii, ako sa “vlastníctvo” moci prejavuje v pohľade na rôzne témy v médiách ako migrácia, geopolitika, vojnové konflikty, ale aj vo futbale.

Vedomá práca s normami, vlastnými predpokladmi a predsudkami, ako aj uvedomenie si kultúrne a historicky podmienených symbolov a predstáv, ktoré nás explicitne alebo implicitne ovplyvňujú pri tvorbe mediálnych výstupov je nevyhnutným predpokladom ku kritickej analýze diskurzu.

Druhým krokom je vnímanie “iných” perspektív, pohľadov, snaha o vnímanie globálnych prepojení aj “z druhej strany”.

Ak ostaneme pri Afrike, tak to znamená, že sa pozrieme sa na to, ako vnímajú túto tému samotní intelektuáli, spisovatelia a novinári z afrických krajín.

Nigérijský spisovateľ Wole Soyinka hovorí o tom, že “Západ sa pri pohľade na Afriku neustále zmieta medzi nádejou a zúfalstvom, medzi Rwandou a Mandelom (ako symbolmi).”

Obálky časopisu The Economist v roku 2000 a 2011. Ukazujú zmenu naratívu o Afrike, smerom od vnímania kontinentu ako “beznádejného” k “rastúcemu”. Oba titulky dokumentujú problematickosť pri uchopení rozmanitého kontinentu, ktorá automaticky vedie k zjednodušovaniu. Zdroj: <https://www.one.org/us/2014/08/05/a-guide-to-talking-about-africa-in-the-21st-century/>

“Musíme začať z premisy, že Afrika je komplexná”, hovorí Amadou Magtar Ba, výkonný riaditeľ AllAfrica Global Media, organizácie, ktorá sa zameriava na správy z kontinentu. “Kontinent čelí mnohým výzvam. Ale rovnako, prináša mnoho nových príležitostí. Je veľký rozdiel medzi realitou a jej vnímaním.”

Ba ešte dodáva: “V konečnom dôsledku nezmeníme veľa, ak neumožníme samotným obyvateľom kontinentu, aby sami formovali svoj vlastný naratív. Je dôležité, aby mali túto možnosť.”

Na zamyslenie

Predtým, ako sa rozhodnete písať o vybraných globálnych témach, tieto otázky vám môžu pomôcť k tomu, aby ste reflektovali rôzne perspektívy a vnímali rozmanitosť. Môžu byť praktickou pomôckou pri vedomej práci s postojmi, predpokladmi a mocou, ktorou disponujeme.

- *Používame dostatočne inkluzívny jazyk? (Zamyslime sa nad tým, kedy a ako používame v rôznych obmenách slová “my”, “nás”, “oni”, “im” a ako týmito slovami označujeme ľudí, o ktorých píšeme)*
- *Ako sa stavíme k témam a príspevkom, ktorým nerozumieme?*
- *Využívame zdroje, ktoré reflektujú rozmanité kultúry a názory?*
- *Pristupujeme k iným kultúram (napr. z Ázie) ako jednej entite a k “Západu” alebo “zvyšku sveta” ako jej protikladu?*
- *Využívame rozmanité zdroje: napríklad týkajúce sa iných kultúrnych a sociálnych kontextov v rovnakej miere ako zdroje, ktoré prezentujú “náš” (osobný, slovenský, európsky) pohľad?*
- *Vyhýbame sa konštrukciám, ktoré ponúkajú “správny” alebo “nesprávny” obraz o iných kultúrach?*
- *Ponúkame autentické hlasy tých, o ktorých píšeme a poznáme kontext, v ktorom sa pohybujú?*
- *Zamýšľame sa nad tým, koho hlasy sú v texte prítomné a koho nie?*

Praktická úloha

Prostredníctvom analýzy nasledovného textu si môžeme vyskúšať a ukotviť myšlienkové a analytické postupy nadobudnuté v oboch predošlých kapitolách. Vráťane osvojeného analytického postupu spomenutého v závere predošlej kapitoly, či zamyslenia sa nad tým, ako reflektovať moc, hierarchie v našom svete, jeho rozmanitosť a rozdielne perspektívy ľudí v ňom.

Ide o text s názvom *Mravce na večeru a týždňový pohreb. Toto je skutočná Afrika* publikovaný na portáli Aktuality.sk, archivovaný dokument nájdete na v tomto odkaze http://bit.ly/SMR_kap_2_prakticka_uloha (pôvodný bibliografický odkaz sa nachádza v zozname použitých zdrojov).

Text si pozorne prečítajte. Následne naň skúste aplikovať otázky zo záveru prvej kapitoly a ako aj otázky spomenuté pod medzititulkom “Na zamyslenie”. K akým záverom ste sa dopracovali? Je ten text vyvážený? Aký obraz “Afriky” vytvára v očiach publika?

Použité zdroje:

- Van Dijk, T. 2001: Critical discourse analysis. In Schiffrin D., Tannen D., Hamilton E. H. 2001 *The Handbook of Discourse analysis*. (pp. 352 - 361). Blackwell publishers
Dostupné na:
<http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf>
- Peterson, M. A. 2003. *Anthropology & Mass Communication: Media and Myth in the New Millennium*. Berghan Books
- Kellner, D. 2010: *Cinema wars. Hollywood Film and Politics in the Bush-Cheney Era*. Wiley-Blackwell
- Foucault, M. 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*. New York: Pantheon Books.
- Kellner, D. 1995. *Media Culture: Cultural Studies, Identity and Politics Between the Modern and Postmodern*. Routledge
- Androvičová, J. 2015. Sekuritizácia migrantov - analýza diskurzu. In. Sociológia 2015. Vol. 47
- Macek a kol, Analýza mediálneho pokrytí uprchlické krize, Masarykova univerzita, 2015, dostupné na:
<http://manipulatori.cz/analyza-medialniho-pokryti-uprchlicke-krize/>
- Blog nemeckej mimovládnej organizácie Welhunger hilfe *Clay huts and Slums - The picture of Africa drawn by German mass media* od autora Daniela Rosenthala
- <https://dennikn.sk/43865/dnes-konci-africky-pohar-diktatorov/>
- Celý komentár: Nanjala Nyabola. Why do Western media get Africa wrong? Al Jazeera, dostupné na:
<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/01/why-do-western-media-get-africa-wrong-20141152641935954.html>
- Mravce na večeru
<https://www.aktuality.sk/clanok/302576/na-veceru-mravce-a-tyzdnovy-pohreb-toto-je-skutocn-a-afrika/>

HN HOSPODÁRSKE
NOVINY

